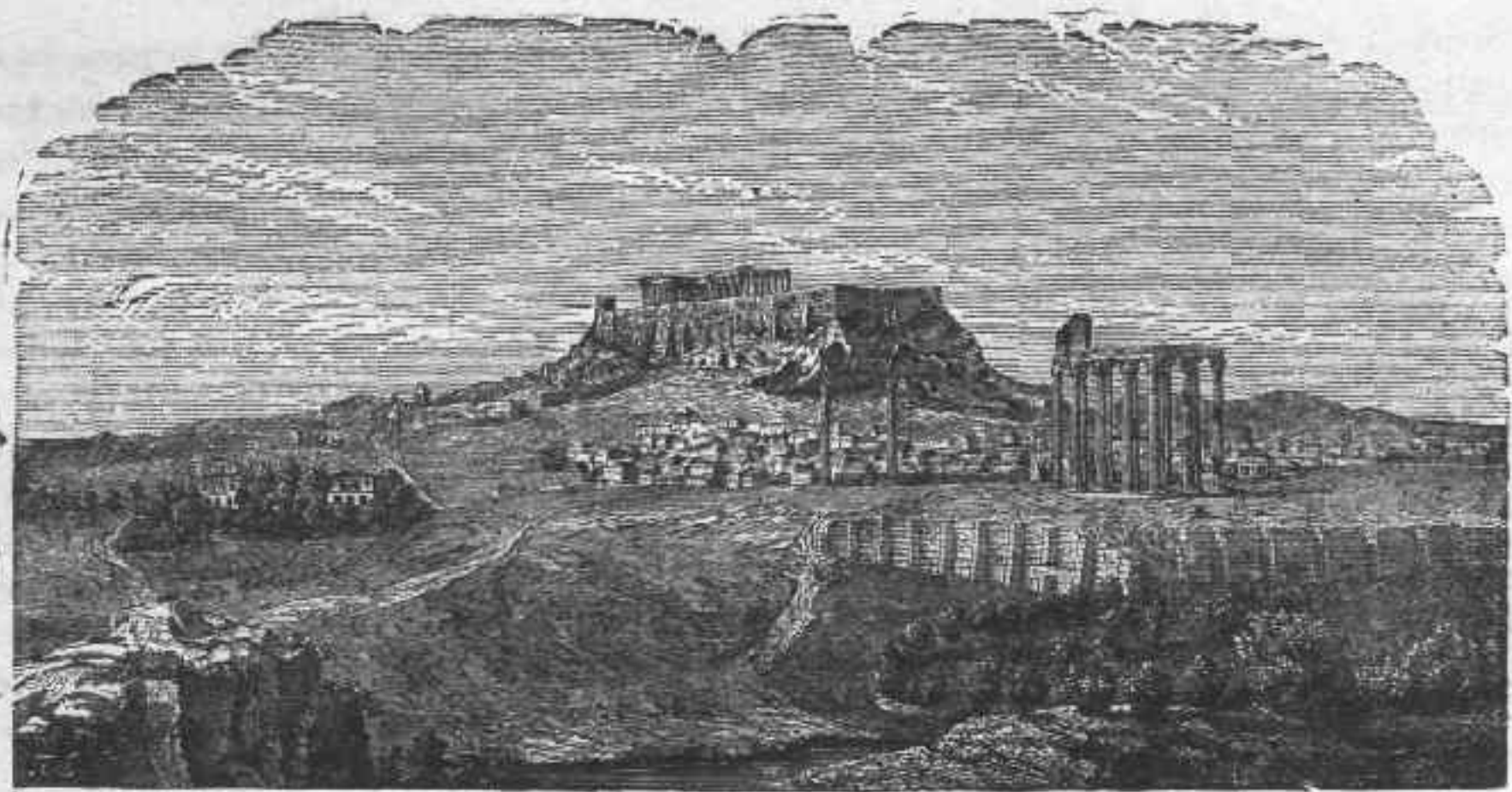

ΠΑΝΔΩΡΑ.

15 ΙΟΥΝΙΟΥ, 1867.

ΤΟΜΟΣ ΙΗ'.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 414.

ΠΛΑΤΩΝΙΚΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ.

(Τέλος. Ἰδε φυλλ. 412.)

Ἡ πρώτη ἀπόδειξις ὁρμᾶται ἐκ τινος παλαιᾶς θρησκευτικῆς διδασκαλίας, ὅτι αἱ ψυχαὶ τῶν τελευτησάντων μεταβαίνουν εἰς τὸν ἄδην καὶ ἐκεῖθεν πάλιν ἐπανακάμπτουσιν ἐνταῦθα καὶ γίνονται ἐκ τῶν τεθνεώτων. Αὕτη δὲ ἡ πρότασις γενικευομένη ἀνάγεται εἰς τὴν φιλοσοφικὴν ἐκείνην ἀρχὴν τοῦ Ἡρακλείτου, ὅτι καθόλου τὸ ἐναντίον γίνεται ἐκ τοῦ ἐναντίου καὶ ὅτι ταῦτα μεταβαίνουν εἰς ἄλληλα. Ἐὰν λοιπὸν τὰ πάντα γίνονται ἐκ τῶν ἐναντίων, καὶ ἡ ζωὴ ἄρα γίνεται ἐκ τοῦ θανάτου, ὥς ὁ θάνατος ἐκ τῆς ζωῆς. Ἀλλὰ τὸ πρῶτον τοῦτο στάδιον τῆς Πλατωνικῆς ἀποδείξεως δὲν εἶναι κυρίως ἄλλο τι, εἰμὴ ἡ περὶ αἰδιότητος θεωρία τῶν πανθεϊστών καὶ τῶν ὑλοφρόνων· διότι τοιοῦτοι προσδιορισμοὶ οἷοι θάνατος καὶ ζωὴ, ἀποσύνθεσις καὶ σύνθεσις, ἐφχρμόζονται οὐχ ἥττον εἰς τὸ σῶμα ἢ εἰς τὴν ψυχὴν. Δὲν πρόκειται λοιπὸν περὶ τῆς ἀφρημένης ταύτης ἀθανασίας, ἀλλὰ περὶ τῆς προσωπικῆς, περὶ τῆς αὐτοσυνειδησίας τῆς ἀνθρωπίνης ἀθανάτου προσωπικότητος. Οὐδὲ ἡγνός ἐστι τοῦτο ὁ Πλάτων, ὅστις ἐπιστηρίζων τὴν θεωρίαν ταύτην ἐπὶ τοῦ παλαιοῦ λόγου, ὑπαινίττεται ὅτι οὕτω μεταρ-

σιούται ὑπεράνω τοῦ ἐν τοῖς Μυστηρίοις διδασκόμενου θρησκευτικοῦ δόγματος. Καὶ ἡ ἐνταῦθα δὲ ἀναφερομένη τελευταία παρατήρησις ὅτι ἡ ἐν ἄδου κατάστασις τῶν ἀγαθῶν ψυχῶν εἶναι εὐδαιμονεστέρᾳ τῆς τῶν κακῶν (72 E), δὲν ἐξάγεται ὡς συμπέρασμα ἐκ τοῦ προεκτεθέντος λόγου, ἀλλὰ χρησιμεύει μᾶλλον ὡς νύξιν εἰς τοὺς κατωτέρω ἐπισυναφθησομένους, Μύθους περὶ μελλούσης ἀνταποδόσεως.

Ἡ δευτέρα ἀπόδειξις, ἡ μετὰ τῆς πρώτης συνεχόμενη, εἶναι ἡ τῆς προϋπάρξεως ἢ ἡ τοῦ ἀνάρχου τῆς ψυχῆς. Καὶ τῶντι, ὡς ἀνωτέρω εἶδομεν ἐν τῇ τοῦ Διαλόγου ὑποθέσει, ὅσας φαίνεται ὅτι ἀποκτῶμεν γινώσκιν τινὰ, ὅτι μαθησόμενοι τι, κυρίως ἀναμιμνησκόμεθα. Πᾶσα μάθησις εἶναι ἀνάμνησις· ἀλλ' ἐὰν τοῦτο ἀληθεύῃ, ἀνάγκη νὰ ἐλάβομεν τὴν γινώσκιν πρὶν ἢ εἰσελθῶμεν εἰς τοῦτον τὸν βίον, ἀνάγκη ἄρα νὰ προϋπῆρχεν ἡ ψυχὴ πρὶν ἢ περιβληθῇ τὸ σωματικὸν τοῦτο περιβόλαιον. Ἀλλ' ἐὰν ἡ Πλατωνικὴ αὕτη θεωρία περὶ ἀναμνήσεως ἀπογυμνωθῇ τῆς ἐξωτερικῆς ταύτης μορφῆς καὶ εἰκονικῆς παραστάσεως, τί τὸ οὐσιώδες ἐκείνης ἐμπεριεχόμενον, τίς ἡ ὑπὸ τὸ κάλυμμα τοῦτο ἀνευρισκομένη ἀλήθεια; ὅτι ὁ νοῦς ἐν δυνάμει θεωρούμενος, πρὶν ἢ εἰσέτι ἀναπτυχθῇ καὶ ἐν ἐνεργείᾳ, πρὶν ἢ ἐπανακαμφθῇ εἰς ἑαυτὸν καὶ λάβῃ καθάραν καὶ διακεκριμένην συνείδησιν αὐτοῦ ἑαυτοῦ, ἐμπερικλείει ἐν τῇ

ἰδίᾳ αὐτοῦ οὐσίᾳ τὰς ἀρχικὰς καὶ ἀπολύτους ἰδέας τοῦ καλοῦ, τοῦ ἀγαθοῦ, τοῦ ἀληθοῦς κτλ. Ὄταν δὲ ἀπὸ τὴν κατάστασιν τῆς ἀσυνειδησίας καὶ τοῦ ἐν δυνάμει μεταβῇ εἰς τὴν τῆς συνειδήσεως καὶ τὸ ἐν ἐνεργείᾳ, ἀνελίττει καὶ ἐξάγει ἐκ τῶν αἰσθητῶν τῆς ἀρχικῆς τοῦ ὑπάρξεως τὰς ἰδέας ἐκείνας, αἵτινες ἀποκαλύπτονται εἰς αὐτὸν ὡς ἰδίᾳ αὐτοῦ προγενέστερα διανοήματα, ὡς ἀναμνήσεις.

Ἐπειδὴ δὲ ἐκ τῆς προϋπάρξεως ταύτης δὲν ἐπε-
ταί ὅτι ἡ ψυχὴ καὶ ἀποχωρίζομένη τοῦ σώματος διαρκεῖ, ἀλλ' εἶναι ἐνδεχόμενον ὅταν ἀποχωρίζηται τοῦ σώματος ν' ἀπόλλυται, κατὰ τὴν τοῦ Συμμείου ἐνστάσιν, δέον ἢ δευτέρα αὕτη ἀπόδειξις νὰ συναφθῇ μετὰ τῆς πρώτης, ἐξ ἧς ἀναγκαστικῶς ἐπεταί ὅτι καὶ ἀφοῦ ἀποθάνῃ ὑπάρχει, ἐπειδὴ δυνάμει τοῦ σταθεροῦ νόμου τῆς φύσεως καθ' ἃν οὐδὲν ἀπόλλυται, ἀλλὰ τὰ πάντα ἀνακλῆνται εἰς ἄλληλα, καὶ αὕτη ἡ ψυχὴ ἐκ τῆς ζωῆς μεταβαίνουσα εἰς τὸν θάνατον, ἐκ τούτου πάλιν ἀνακλῆται εἰς τὴν ζωὴν.

Ἀλλ' ὁ Πλάτων συνοιδεν ὅτι ἡ ἐκ τῆς ἀναμνήσεως παραλαμβανόμενη δευτέρα αὕτη ἀπόδειξις τῆς προϋπάρξεως τῆς ψυχῆς καὶ τοῖς συζευγνυμένη μετὰ τῆς πρώτης, δὲν εἶναι εἰσέτι ἀποχρῶσα, δὲν ἱκανοποιεῖ ἀρκούντως τὴν ἐν τῇ διανοίᾳ διεγειρομένην ὑπόνοιαν, μήπως εἰ καὶ πρὸ τούτου τοῦ βίου προϋπάρχουσα, μετὰ θάνατον ὁμῶς διασκεδαννυμένη ὑπὸ τοῦ ἀνέμου ἐξαφανίζεται. Ὅθεν πρὸς μεῖζονα ἐπιστήριζιν τῶν προηγουμένων ἀποδείξεων ἐπάγεται καὶ ἡ τρίτη, ἐπεριδομένη ἐπὶ τῆς συγγενείας τῆς ψυχῆς μετὰ τῶν ἰδεῶν. Συγκειμένου τοῦ ἀνθρώπου ἐκ δύο φύσεων, ἐκ τε τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς, τὸ μὲν ἀνήκει εἰς τὸ εἶδος τῶν ὄντων καὶ συνθέτων, ἐπομένως δὲ διαιρετῶν ὄντων· ἡ δὲ εἰς τὸ τῶν νοητῶν καὶ ἀπλῶν, ἐπομένως δὲ καθὼ συγγενεστέρα πρὸς τὰς ἰδέας μετέχει μᾶλλον τοῦ ἀδιαιρέτου αὐτῶν καὶ τῆς ἀπλότητος. Καὶ ἐπειδὴ αἱ μὲν ἰδέαι παριστῶσι τὴν οὐσίαν καὶ τὸ ἀμετάβλητον, τὰ δὲ σώματα τὴν γένεσιν καὶ τὴν ἀλλοίωσιν, ἡ ψυχὴ ἐναγωνίως τείνει ὅπως ἀπὸ τούτων φθάσῃ εἰς ἐκείνας· διότι σκοποῦσα μὲν τὰ ὄντα διὰ τῶν αἰσθήσεων πλανᾶται καθὼ ἐφαπτομένη ἀντικείμενα πλανώμενα, ἀπ' ἐναντίας δὲ ἀρνούμενη τὰ αἰσθητικὰ καὶ αὕτη καθ' ἑαυτὴν σκοποῦσα τὰ ὄντα, ὑψοῦται εἰς τὸ καθαρὸν καὶ ἀναλλοίωτον, καὶ παύουσα τοῦ δισταγμοῦ καὶ τῆς ταρχῆς καταντᾷ εἰς τὴν γαλήνην καὶ τὴν ἡρεμίαν τοῦ ἐπιτευχθέντος τέλους. Καὶ διατί; διότι ἔχει συγγένειαν πρὸς τὴν οὐσίαν καὶ τὸ ἀναλλοίωτον, οὐχὶ δὲ πρὸς τὴν γένεσιν καὶ τὸ φθαρτὸν, διότι ἐν ἄλλοις ῥήμασιν ἡ ψυχὴ κατ' ἀντίθεσιν τῶν αἰσθητικῶν ὄντων, ἅτινα δὲν εἶναι ἄλλο τι εἰμὴ ἀπλῶς ἀντικείμενα τῆς σκέψεως αὕτη εἶναι ὑποκείμενον καὶ ἀντικείμενον, σκοποῦσα τὰς ἰδέας αὐτάς

καθ' ἑαυτάς καὶ τὴν οὐσίαν τῶν πραγμάτων σκοπεῖ αὕτη ἑαυτὴν, τὸ νοοῦν καὶ τὸ νοούμενον εἶναι ἐν καὶ τὸ αὐτὸ, συναποτελοῦσι μίαν ἐνότητα ἀπλὴν καὶ ἀναλλοίωτον.

Ἐνταῦθα μάλιστα σημειωτέον ὅτι διὰ τῆς νέας ταύτης φάσεως, ἣν ἔλαβεν ἤδη ἡ ἀπόδειξις αὕτη, οὐχὶ μόνον συνέχεται πρὸς τὰς προηγουμένας ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν εἰσαγωγὴν αὐτῶν, πρὸς τὴν ἀρχὴν ἐξ ἧς προήλθεν ἡ ἐρευνα, ὅτι ἡ τάσις καὶ ὁ πόθος τοῦ ὁρθῶς φιλοσοφοῦντος δέον ν' ἀπευθύνηται ἀποκλειστικῶς πρὸς τὴν ἀθανασίαν, ἥτις ἀποδέδεται ἤδη ἐγκειμένη εἰς αὐτὴν τὴν φύσιν τῆς ψυχῆς, οὐσα ἴδιον ταύτης προσὸν καὶ κατηγορούμενον.

Ἐν τῇ ἀποδείξει δὲ ταύτῃ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν οὐχὶ μόνον τὸ θεωρητικὸν μέρος, ἐφ' ὅσον ἡ ψυχὴ διὰ τῆς ἀρνήσεως τοῦ αἰσθητικοῦ ἀνυψοῦται εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ ἀληθοῦς, ἀλλὰ καὶ τὸ πρακτικόν, ἐφ' ὅσον διὰ τῆς ἐλευθερίας τῆς ἀρχῆς καὶ δεσπόζει τοῦ σώματος καὶ ἐξευγενίζουσα αὐτὸ τὸ μετατρέπει εἰς μέσον τοῦ ἰδίου αὐτῆς σκοποῦ, εἰς ὄργανον τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τῆς ἠθικότητος.

Τὰ τρία δὲ ταῦτα στάδια τῆς διαλεκτικῆς ἀποδείξεως, ἅτινα συλλήβδην συναπαρτίζουν τὸ πρῶτον τμήμα αὐτῆς (διότι διαιρεῖται εἰς δύο τμήματα), κλείει μῦθος τις περὶ μελλούσης ἀνταποδόσεως, ὡς παρκατιόντες θέλομεν ἰδεῖν ὅτι καὶ τὸ ἐπόμενον δεύτερον τμήμα κλείει παρκαπλήσιος μῦθος, λαμβάνων χαρακτηριστὴν καθολικώτερον καὶ περιστρεφόμενος εἰς βαθυτέρας κοσμολογικὰς θεωρίας, ἐνῶ ὁ πρῶτος, περὶ οὗ ἐνταῦθα πρόκειται, εἶναι μᾶλλον ἠθικὸς καὶ πραγματεύεται μόνον περὶ τῆς μελλούσης καταστάσεως τῶν φιλοσόφων καὶ τῶν μὴ φιλοσόφων, οὕτινος ἰδοῦ ἐν συνόψει τὸ κύριον σημανόμενον (80 A—84 B.) Ὅσω μᾶλλον ἀποσπᾶται τις τῆς φιλοσοφίας, τοσούτω περιπαθέστερον προσκολλᾶται εἰς τὸ σῶμα καὶ ἐξαρτᾶται ἀπ' αὐτοῦ, ἐπομένως δὲ τοσούτω ἐγγύτερον καταβιβάζεται εἰς τὴν κτηνώδη κατάστασιν· ἀπεναντίας ὁμῶς ὅσω προθυμότερον ὀρέγεται τῆς μελέτης τοῦ θεοῦ καὶ ἀθανάτου καὶ ἀπολύτου ὄντος, τοσούτω ἐλαφρότερον ἀνίπταται εἰς τὴν γνῶσιν τοῦ ἀληθοῦς καὶ τῆς ἐπιστήμης· καὶ ἡ ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ κατάστασις τῆς ψυχῆς, εἴτε πνευματικὴ εἴτε ζωώδης, συνεπάγεται ἀναλόγους συνεπείας καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. Τὰ δὲ ἐν τῷ μῦθῳ τούτῳ ἀναφερόμενα περὶ τῆς ἄκρας ἀντιθέσεως τῶν φιλοσόφων καὶ μὴ φιλοσόφων, περὶ τῆς μετὰ θάνατον παντελοῦς ἀπὸ τοῦ σώματος ἀπαλλαγῆς τῶν μὲν καὶ περὶ τοῦ σωματοειδοῦς τῶν δὲ, καὶ τὰ περὶ τῆς εἰς ζωὴν μετενσωματώσεως τῶν ψυχῶν, ὅπως δ' εἶπεν τὰ περὶ τῆς ἀντιθέσεως μετὰ τῆς ψυχῆς καὶ σώματος, μετὰ τῶν ἰδεῶν καὶ αἰσθητικῶν ἀντικειμένων, πάντα ταῦτα βαθμηδὸν προϊόντος τοῦ διαλόγου μετριάζονται καὶ περιστέλλονται.

Μεταβαίνοντες ἤδη εἰς τὸ δεύτερον τμήμα τῆς ἀποδείξεως, δεόν νά προκνημνήσωμεν ὅτι τοῦτο δὲν περιέχει ἄλλο τι εἰμὴ τὴν ἀνασκευὴν τῶν ὑπὸ τοῦ Σιμπίου πρῶτον καὶ ἔπειτα ὑπὸ τοῦ Κέβητος προταθεισῶν ἐστάσεων κατὰ τῶν μέχρι τοῦδε ὑπὸ τοῦ Σωκράτους προσχθέντων ἐπιχειρημάτων πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς. Τηροῦντες οὖν καὶ ἡμεῖς τὴν αὐτὴν τάξιν ἀναλαμβάνομεν πρῶτον τὴν τοῦ Σιμπίου ἐνστασιν καὶ τοὺς πρὸς ἀναίρεσιν αὐτῆς ἀντιταχθέντας ὑπὸ τοῦ Σωκράτους λόγους. — Ὁ Σιμπίος, ὡς ἐκ τῆς Σχολῆς τῶν Πυθαγορείων εἰς ἡν ἀνήκεν, δι' ὀχυρίζεται, ὡς ἀνωτέρω ἐξεθέσαμεν, ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι εἶδος τι ἁρμονίας ἀποτελουμένης ἐκ τῆς ὀρθῆς καὶ μετρίας κράσεως τῶν διαφόρων στοιχείων τοῦ σώματος. Ἡ ἐν τῇ ἐνστάσει ταύτῃ ἐγκειμένη ἔννοια εἶναι ἡ ἄρνησις τῆς ψυχῆς ὡς ὄντως πραγματικῆς καὶ ἐνυποστάτου. Ἡ ἁρμονία, καθὼς προῖον τῆς ἡρμωσμένης λύρας, δὲν εἶναι τι αὐτόπαρκτον, ἀλλὰ διζόχτικόν φαινόμενον ὄντος τινός, εἶναι ἀφηρημένη τις ἡ σχετικὴ ἔννοια· ἐὰν δὲ καὶ ἡ ψυχὴ ἦναι τοιαύτη τις ὡς πρὸς τὸ σῶμα, ἐνισχύεται βεβαίως ἡ ἀναφαινομένη ὑπόνοια μήπως διαλυομένου τοῦ σώματος καὶ ἡ ψυχὴ διαλύεται.

Ἡ ὑπὸ τοῦ Σωκράτους ἀναφερομένη ἀνασκευὴ τῆς ἐνστάσεως ταύτης τοῦ Σιμπίου ἀπαρτίζει τὴν τετάρτην ἀπόδειξιν τῆς ἀθανασίας, ἡ μᾶλλον εἰπεῖν συμπληροῖ τὴν θεωρίαν περὶ τῆς οὐσίας τῆς ψυχῆς, ἐξ ἧς μετὰ ταῦτα ἀποδείκνυται ἀμέσως καὶ ἀπ' ἐυθείας ἡ ἀθανασία τῆς. Αὕτη δὲ ἡ ἀνασκευὴ εἶναι τριμελής. Α' ἡ ἐνστασις τοῦ Σιμπίου ἀντιφάσκει πρὸς τὴν ἤδη ὁμολογηθεῖσαν θεωρίαν τῆς προϋπάρχουσας· διότι ἀνωτέρω ἀποδέδεικται ὅτι ἡ ψυχὴ προϋπάρχει πρὶν ἢ εἰσελθῇ εἰς τὸ σῶμα. Ἀλλ' ἡ ἁρμονία τότε μὲν παράγεται, ὅταν συγκροτηθῶσι καὶ συναρμωσθῶσι τὰ μέρη τῆς λύρας· ἡ ψυχὴ ἄρα διαφέρει ἀμήχανον ὅσον τῆς ἁρμονίας, ἐφ' ὅσον ἡ μὲν προεργεῖται τοῦ σώματος, ἡ δὲ ἁρμονία ἔπεται μετὰ τὴν σύνθεσιν τῶν μερῶν τῆς λύρας. Β' Ἡ μὲν ἁρμονία ἐπιδέχεται διαφόρους βαθμοὺς καὶ δὲν ἀποκλείει ὀλοτελῶς ἀφ' ἐαυτῆς τὴν ἀναρμωστικὴν ἀπεναντίας δὲ ἡ ψυχὴ εἶναι ἀνεπίδεκτος βαθμολογίας, εἶναι πάντοτε ἡ αὐτὴ, οὐδὲ ἐπιδέχεται τὸ πλεόν ἢ τὸ ἥττον, ὥστε καθὼς ψυχὴ νά ἦναι μᾶλλον ἢ ἥττον ἐτέρας. Πρὸς δὲ, ἐπειδὴ ἐκ τῶν ψυχῶν αἱ μὲν ἔχουσι τὰ προσόντα τῆς νοημοσύνης καὶ ἀρετῆς· αἱ δὲ εἰσι καὶ αὐτὰ οἷονεῖ ἁρμονία τις, ὁ δι' ὀχυρίζομενος ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι ἁρμονία, ἀνάγκη νά ὁμολογήτῃ ὅτι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἁρμονίᾳ ἐνυπάρχει καὶ ἄλλη ἁρμονία· αἱ δὲ ἔχουσι τὰ τῆς ἀνοίας καὶ μοχθηρίας· ἀνάγκη ἄρα ὁ αὐτὸς πάλιν νά ὁμολογήσῃ ὅτι ἐν τῇ ἁρμονίᾳ ἐνυπάρχει ἀναρμωστικὴ. Τέλος δὲ ἐὰν ἦναι ἀληθὲς ὅτι ἐτέρα ψυχὴ καθ' ἐαυτὴν δὲν εἶναι μᾶλλον ἢ ἥττον

ψυχὴ ἐτέρα, ἔπεται ὅτι, ἐὰν ἦναι ἁρμονία, οὐδεμίαν διάκρισιν μεταξὺ αὐτῶν ὑφίσταται, ὅτι ἐτέρα ψυχὴ δὲν δύναται νά ἦναι ὀρνημιωτέρα καὶ βελτίων ἐτέρα. Ὅθεν οἱ λέγοντες ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι ἁρμονία, καταφάσκουσιν ὅτι αἱ ἀνθρώπιναί ψυχαὶ εἶναι παντάπασιν ἴσχυροι καὶ αἱ αἱ ψυχαὶ τῶν ἄλλων ζώων εἶναι ὁμοίως ἀγαθαί, ὅπερ ἄτοπον. Γ' Ἡ ψυχὴ σύννοιδεν ἐκυτὴν οὖσαν ἀνεξάρτητον τῶν σωματικῶν ὀρμῶν καὶ τάσεων, ὡς ἐλευθέραν δυνάμιν ἀφ' ἐαυτῆς προσδιοριζομένην καὶ πολλάκις ἀνθισταμένην εἰς τὰ πάθη τοῦ σώματος· ἀλλὰ πῶς ἤθελε δεσπόζειν καὶ ἡγεμονεύειν τούτου τοῦ σώματος, ἂν ἦτον ἁρμονία; διότι ἡ ἁρμονία σταθερῶς ἐξαρτᾶται καὶ προσδιορίζεται ὑπὸ τῶν στοιχείων ἐκείνων, ἐξ ὧν συντίθεται.

Διὰ μὲν τοῦ πρώτου λοιπὸν καὶ τρίτου μέλους τῆς ἀνασκευῆς ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ ψυχὴ δὲν εἶναι ἡ σωματικὴ ἁρμονία· διὰ δὲ τοῦ δευτέρου, ὅπερ ἐστὶ καὶ τὸ κυριωδέστερον, ὅτι αὐτὴ καθ' ἐαυτὴν θεωρουμένη δὲν εἶναι ἁρμονία, ἀλλὰ τι ὑπέρτερον τῆς ἁρμονίας, τοῦ ἀριθμοῦ καὶ τοῦ σχήματος, διότι ὁ Πλάτων ὀρθῶς ἐνόησεν ὅτι τὸ Πυθαγόρειον σύστημα, ὅπερ πάντα τὰ ὄντα, τὰ νοητὰ οὐχ ἥττον ἢ τὰ ὄρατα, ἀνάγει εἰς ἀριθμοὺς καὶ ἁρμονίας, δὲν δύναται νά συστήσῃ οὐδεμίαν ἐπιστημονικὴν διάκρισιν μεταξὺ τῶν δύο τούτων τάξεων τῶν ὄντων. Ὅθεν ἐὰν ὁ ἀριθμὸς καὶ ἡ ἁρμονία ἦναι ἀθάνατα, ἀνάγκη καὶ τὸ σῶμα νά ἦναι ἀθάνατον οὐχ ἥττον ἢ ἡ ψυχὴ· ἐπομένως δὲ ὁ Πλάτων ἐκ τῆς ἐπιχαρακτηρίσεως τῆς ψυχῆς καθὼς ἁρμονίας ἐξάγει ἀπεναντίας μάλιστα ἀπόδειξιν κατὰ τῆς ἀθανασίας τῆς, ἣν ἔθεσεν εἰς τὸ στόμα τοῦ Σιμπίου.

Ὁ δὲ Κέβης βαδίζει πορείαν ἀντίθετον πρὸς τὴν τοῦ Σιμπίου, θεωροῦντος τὴν ψυχὴν ὡς ἐξαχόμενον τοῦ σώματος· διότι ἐκεῖνος ὀρμώμενος ἐκ τῆς ἀρχῆς τῆς μετενσωματώσεως παραδέχεται τοῦλάχιστον ὅτι ἡ ψυχὴ ἐξυφαίνει τὸ σῶμα, δηλαδὴ ὅτι αὕτη πλάττει τὸ σῶμα μεταδίδουσα αὐτῷ τὴν ζωτικότητα. Ἀλλὰ τίς οἶδε, λέγει, μήπως ἡ πλαστοργὸς αὕτη δυνάμις ἦτις ἐπιζῇ εἰς τὸ σῶμα διότι προηγείται καὶ διακρίνεται τούτου, ἔχη καὶ αὕτη τὸ τέλος τῆς; Τίς οἶδε μήπως ζωοποιούσα διαφόρους σωματικοὺς ὀργανισμοὺς τέλος πάντων ἐξαντλῇ διὰ τῆς διαδοχικῆς ἀνανεώσεως τῶν ἔργων τῆς; Ἰσως ἀλλοιοῦται μετὰ τῶν σωμάτων τῆς· ὅτι δὲ ταῦτα γίνονται· αἰετοτε ἀσθενέστερα, τοῦτο ὑποδεικνύει τὴν βαθμιαίαν τῆς ψυχῆς χαλάρωσιν, καὶ ὁ θάνατος ἐνδέχεται νά ἦναι ἡ ὀλοτελής ἀπόσβεσις τῆς, ἣν διζδέχεται κατόπιν ἡ διάλυσις τοῦ τελευταίου τῆς σώματος. Οὐδὲ ἰσχύει πρὸς ἀπόδειξιν τῆς εἰς τὸ μετὰ ταῦτα ἀθανασίας τῆς ἡ τῆς προϋπάρξεώς τῆς. Μάλιστα δὲ ὁ Σωκράτης πρὶν ἢ ὑπο-

θάλη, εἰς τὴν βίασιν τῆς διαλεκτικῆς τὴν ἀντίρρησην ταύτην τοῦ Κέρητος, ἐπαναλαμβάνει αὐτὴν ἐξαιτίας, ἵνα μὴ τι διαφύγῃ τὴν μνήμην του, ἐπιπροσθέτει ἅφ' ἐκείνου πρὸς ἑτι μείζονα ἐπιβάρυνσιν τῶν σκέψεων τοῦ Κέρητος, ὅτι ἐκ τῆς προϋπάρχουσας τῆς ψυχῆς δύναται τις νὰ συμπεράνῃ τὸ ἐναντίον τῆς ἀθανασίας, διότι καὶ αὐτὸ τὸ νὰ εἰσέλθῃ εἰς σῶμα ἀνθρώπινον εἶναι εἰς αὐτὴν, ὡς νόσος ἀρχὴ καὶ πηγὴ ὀλέθρου.

Ὅθεν ὁ Σωκράτης ἐπιχειρῶν ἤδη τὴν ἀνασκευὴν τῆς ἐνστάσεως τοῦ Κέρητος φέρει τὴν τελευταίαν ἀποδείξιν τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς, ἥτις ἐπέχουσιν τὴν πέμπτην τάξιν ἀποδεικνύται ὡς ἡ ἀκροτάτη πιασὼν τῶν ἄλλων στηριζομένη ἐπὶ τῆς θεωρίας τῶν ἰδεῶν. Ἀλλὰ πρὶν ἢ ἐπιληφθῇ τοῦ κυρίου θέματος τῆς διαλεκτικῆς ταύτης ἐρεύνης, προτάττει εἰσπαγωγὴν τινὰ, ἐν ᾗ ἐκτίθῃται τὴν ἱστορικὴν ἀνάπτυξιν τῆς φιλοσοφικῆς του διανοίας καὶ τὴν ὑπ' αὐτοῦ τηρηθεῖσαν μέθοδον πρὸς ἀνέυρεσιν τῆς θεωρίας τῶν ἰδεῶν· ἵσως δὲ χάριν τῶν πρωτοπείρων δὲν ἀποβαίνει περιττὸν νὰ σημειώσωμεν ἐνταῦθα ὡς ἐν παρόδῳ, ὅτι ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Σωκράτους ὁ Πλάτων παρίστησι τὴν πορείαν τῆς ἰδίας αὐτοῦ φιλοσοφικῆς μορφώσεως.

Καὶ ἐνταῦθα βεβαίως κατὰ πρῶτον ἀνακινεῖται τὸ μέγα ζήτημα περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς τῶν ὄντων, τίς ἡ αἰτία τῶν φαινομένων τούτων, διατί ὑπάρχει ἕκαστον, διατί γίνεται καὶ διατί ἀπόλλυται. Ἡ Ἰωνικὴ Σχολὴ ἡ ἀναδιφοῦσα τὰ τῆς φύσεως περιορίζεται εἰς αὐτὰ τὰ φαινόμενα, ἀλλ' οὐδέ ποτε ἀνυψοῦται εἰς αὐτὴν τὴν πρωτίστην καὶ κυρίαν αἰτίαν. Περιπλανᾶται εἰς ἄπειρον πληθὺν δευτερευουσῶν αἰτιῶν, ἐξετάζει τὰ ὧν οὐκ ἄνευ, τοὺς ὅρους, τὰς ἀφορμὰς τῆς ὑπάρξεως, ἀλλ' ἀγνοεῖ τὸ οὐ ἕνεκα, τὸν ἐνδόμυχον καὶ οὐσιώδη αὐτῆς λόγον. Οἱ φυσιοδίφαι ἐξηγοῦσι τὰς αἰτίας τῶν πραγμάτων ἀπαρχαλλάκτως ὥσπερ τις ἐρωτώμενος διατί ὁ Σωκράτης κἀθίηται ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ, ἀπεκρίνετο, διότι ἔχει σῶμα, μέλη, μυῶνας καὶ νεῦρα, καὶ βεβαίως ἄνευ τούτων δὲν θὰ ἐκάθητο· ἀλλ' ἠγνόει νὰ δώσῃ τὸν οὐσιώδη λόγον τοῦ καθίσματος, ὅστις εἶναι ἡ ἐλευθέρᾳ ἀπόφραξις τοῦ Σωκράτους ἵνα ὑποστῇ τὴν ποινὴν ἣν οἱ νόμοι αὐτῷ ἐπιβάλλουσι, παραιτούμενος τῆς προσφερομένης εὐκαιρίας πρὸς δραπέτευσιν.

Ἡ πρωτίστη αἰτία, ἡ ὑπερτάτη ἀρχὴ εἶναι ὁ νοῦς, ἀρχὴ ἦν πρῶτος ὁ Ἀναξαγόρας ἀνεκήρυξεν· οὗτινος τὸ λάθος εἶναι ὅτι πρὸς ἐξήγησιν τῶν φαινομένων ἐκλαμβάνει καὶ αὐτὸς ὡς οἱ προγενέστεροι φιλόσοφοι, τὰ ὀργανικὰ αἰτίαι ἢ τοὺς ἀναγκαίους ὅρους ὡς αἰτίας καὶ ὅταν ἀπορήσῃ πρὸς εὔρεσιν τοιούτων, τότε ἔλκει τὸν νοῦν ὡς θεὸν ἐκ μηχανῆς. Ἄλλως δὲ, ἐπειδὴ ὁ νοῦς ἐνεργεῖ πάντοτε σκοπίμως καὶ ὁ ἀπόλυτος τελικὸς σκοπὸς τῶν ὄντων ταυτίζεται μετὰ τοῦ

ἀγαθοῦ, εἶναι αὐτὸ τὸ ἀγαθὸν, ὥφειλε νὰ καταδείξῃ ὅτι ἡ ἀληθὴς αἰτία τῶν ὄντων εἶναι ἡ τελικὴ, τὸ οὐ ἕνεκα, τὸ ἄριστον καὶ τὸ βέλτιστον· ὥφειλε π. χ. ἂν διασχυρίζηται ὅτι ἡ γῆ εἶναι τραπέζοειδης ἢ στρογγύλη, νὰ ἐξηγήσῃ τὸν λόγον διατί εἶναι βέλτιον νὰ ἔχῃ τοῦτο μᾶλλον ἢ ἐκεῖνο τὸ σχῆμα.

Ἀλλ' ἡ τελικὴ αἰτία τότε μόνον εἶναι ἀληθὴς, κατὰ τὸν Πλάτωνα, ὅταν ᾔηται ἐνταυτῷ καὶ ποιητικῇ, ὅταν ἡ ἰδέα τοῦ ἀγαθοῦ ὡς ἡ ἀκροτάτη ἰδέα ἐμπεριέχῃ ἐν ἑαυτῇ καὶ τὸν νοῦν. Ὅθεν ἡ ἰδέα ἐν ἑκάστῳ ὄντι εἶναι τὸ ἐσωτερικὸν καὶ οὐσιώδες στοιχείον, ὅπερ ἐπιπροσθετόμενον εἰς τὴν ὕλην, τὴν διοργανοῖ καὶ πρέχει αὐτῇ τὸ εἶδος. Ἡ ἰδέα εἶναι ὁ ἐσωτερικὸς τύπος παντὸς ὄντος.

Εἰς τοῦτο δὲ τὸ ἐπεισόδιον, ἐνθα ὁ Πλάτων διαλαμβάνει περὶ τῆς ἱστορικῆς ἀναπτύξεως τῆς διανοίας του ἢ περὶ τῆς φιλοσοφικῆς προπαιδείας του, πραγματεύεται συνάμα καὶ περὶ τῆς διαλεκτικῆς μεθόδου τῆς καθοδηγησάσης αὐτὸν εἰς τὴν περὶ τῶν ἰδεῶν. Αὕτη δὲ ἦν ἡ ἐν τῇ διανοίᾳ παραλαμβανομένη ὑπόθεσις, ἥτις δέον νὰ ἐξετάζηται ἐν συνάδῃ ὁλοσχερῶς πρὸς τοὺς λογικοὺς νόμους, δηλαδὴ ἐν ἀναπτύσσουσιν ἀπάσας τὰς συνεπείας τῆς δὲν φέρῃ εἰς ἀντιφάσεις, ἀπεναντίας μάλιστα τὰς λύει. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐάν τις ἀρνήται τὴν ὑπόθεσιν ταύτην, ἀνάγκη νὰ δίδηται λόγος αὐτῆς, τιθεμένης πάλιν ὡς βίας ἄλλης τινος ὑποθέσεως, ἥτις μεταξὺ τῶν καθολικωτέρων νὰ φαίνεται βελτίστη, ἕως οὗ ἐπιτευχθῇ τις ὁμολογουμένη καὶ αὐταπόδεικτος. Συνάμα δὲ λαμβάνει ἐντεῦθεν τὸ ἐνδόξιμον ὅπως διακρίνῃ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ μέθοδον τῆς τῶν ἀντιλογικῶν, τουτέστι τῶν σοφιστῶν καὶ τῶν ἐριστικῶν, οἵτινες ἐπαρκοῦντο μόνον νὰ καταδεικνύωσι τὰς ἀντιφάσεις οὐχὶ δὲ καὶ νὰ τὰς λύωσι, συμφύροντες καὶ συγχέοντες τὰ γένη καὶ τὰ εἶδη, τὰς ὑπερτέρους καὶ ὑποταγεῖς ἐννοίας ἐν ἄλλοις ῥήμασι, μὴ ποιοῦμενοι τὴν προτήκουσαν διαίρεσιν καὶ κατὰ τάξιν τῶν ἀρχῶν, ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν κυρίαν καὶ πραγματικὴν μέθοδον, δι' ἧς ὁ Πλάτων ὁμολογεῖ ὅτι ἐφθασεν εἰς ἀσφαλὲς ὁρμητήριον, εἰς τὴν θεωρίαν τῶν ἰδεῶν.

Ἐπὶ τούτων οὖν τῶν ἰδεῶν, ὡς τοῦ μόνου ἀκραδάντου ἐρείσματος πάσης γνώσεως, ἀνάγκη νὰ στηρίζηται ὁ μέλλων νὰ φιλοσοφήσῃ ὀρθῶς περὶ γενέσεως καὶ φθορᾶς, ὁ μέλλων νὰ χειραγωγηθῇ ἀσφαλῶς πρὸς ἀνέυρεσιν τῆς ἀληθοῦς αἰτίας τῶν ὄντων καὶ εἰς ταύτας ἐμβλέπων νὰ ρυθμίζῃ τὰς ἐρεύνας του, ἐπὶ τούτων στηριζόμενος καὶ ὁ Πλάτων ἀποπειρᾶται ὅπως θέσῃ τὴν κορωνίδαν τῶν ἀποδείξεών του, ἀνασκευάζων τὴν δοξασίαν τοῦ Κέρητος ὑπονοοῦντος μήπως ἡ ψυχὴ, καὶ τοὶ πολυχρονιωτέρως τοῦ σώματος, ἐπὶ τέλους ὁμῶς καὶ αὐτὴ ἀπόλλυται. Ἀκολουθοῦντες λοιπὸν καὶ ἡμεῖς τῶρα τὴν σειρὰν τοῦ συλλογισμοῦ,

δι' ἧς ἐκ τῆς θεωρίας τῶν ἰδεῶν ἐξάγει τὴν περὶ ἀθανασίας τῆς ψυχῆς ὀριστικὴν ἀπόδειξιν· παρατηροῦμεν ὅτι·

Ἡ ἰδέα, κατὰ τὸν Πλάτωνα, εἶναι ἡ οὐσία, ὁ λόγος ἢ τὸ τί ἐστὶ τῶν ὄντων· εἶναι τὸ γενικὸν εἰς τὰ καθ' ἕκαστα, τὸ καθόλου, τὸ ἐπὶ πᾶσι κοινόν, τὸ ἐν ἐπιπολλῶν, τὸ ταῦτόν ἐν τοῖς διαφοροῖς. Ἐπὶ λογικὴν ἐποψὴν αἱ μὲν ἐκ τῶν ἰδεῶν εἶναι πρὸς ἀλλήλας ὑπερβεβηκυῖαι, αἱ δὲ ὁμοπαγεῖς, αἱ δὲ ὑποπαγεῖς· ἡ δὲ ἀνωτάτη πασῶν εἶναι ἡ τοῦ ἀγαθοῦ, διότι, κατὰ τὸν Πλάτωνα, τὸ ἀγαθὸν εἶναι ἡ πρωτίστη πηγὴ πάσης ὑπάρξεως τῆς τε ἀντικειμενικῆς καὶ τῆς ὑποκειμενικῆς, τῆς τε φύσεως καὶ τῆς διανοίας. Δὲν πρέπει ὅμως ἐκ τῆς λογικῆς ταύτης τῶν ἰδεῶν πρὸς ἀλλήλας σχέσεως νὰ συμπεράνῃ τις ὅτι αἱ ἰδέαι εἰσι, κατὰ τὸν Πλάτωνα, ἀπλῶς ὑποκειμενικαὶ ἔννοιαι, λογικαὶ ἀφαιρέσεις νοήματα ψυχῆς. Ἀπεναντίας κατ' αὐτὸν αἱ ἰδέαι ἔχουσιν ἀντικειμενικὴν πραγματικότητα (1)· ἐκάστη ἰδέα εἶναι καθ' αὐτὸ ὄν, ἀπλοῦν, (μονοειδὲς), τέλειον (2).

Καὶ αἱ μὲν ἰδέαι ἴστανται ἐν τῇ φύσει ὥσπερ παραδείγματα (3), τὰ δὲ αἰσθητὰ εἶναι μιμήματα τούτων, ὁμοιώματα, εἰκόνες ἢ εἰδωλα. Καὶ τοὶ δὲ ταῦτα ὑπάρχουσι διὰ τῆς εἴτε παρουσίας εἴτε κοινωνίας τῶν ἰδεῶν, εἴτε ὅπωςδῆποτε ἄλλως ἐκφρασθῇ ἡ σχέση ἐκείνων πρὸς ταύτας (4), καὶ τοὶ αἱ ἰδέαι αὗται διὰ τὴν πρὸς τὰ αἰσθητὰ σχέσιν τῶν περιπίπτουσι κατὰ συμβεβηκὸς ἐν τόπῳ καὶ χρόνῳ, εἶναι ὅμως οὐσιωδῶς ἅμειροι τῶν τοπικῶν καὶ χρονικῶν μεταβολῶν καὶ ἀλλοιώσεων, οὐδέποτε παύουσι τοῦ νὰ ᾖναι ἀπόλυτοι, οὐδέποτε μετατρέπονται εἰς τι σχετικὸν καὶ πεπερασμένον· ἐπομένως δὲ ὁ κύριος χαρακτήρ τῆς ἰδέας αὐτῆς καθ' ἑαυτὴν εἶναι ὅτι οὐδαμῶς δέχεται τὴν ἐναντίαν τῆς, εἴτε καθ' ἑαυτὴν ὑπάρχουσα, εἴτε διὰ τῶν σωματικῶν ὄντων ἐκδηλουμένη. Οὕτω π. χ. τὸ θερμὸν ἀποκλείει τὸ ψυχρὸν, τὸ ἄρτιον τὸ περιττόν· ἀλλὰ καὶ τὸ πῦρ, καὶ τοὶ ἕτερον ὄν τῆς θερμότητος, ἐνὸσω ὁμοῦ διατηρεῖ τὴν φύσιν του ἀποκλείει τὸ ψυχρὸν ἢ ἡ τριάς ἐμπεριέχουσα πάντοτε ἐν ἑαυτῇ τὴν ἰδέαν τοῦ περιττοῦ οὐδαμῶς δέχεται τὴν τοῦ ἀρτίου. Ἐπὶ τῆς ἀρχῆς λοιπὸν ταύτης ἐρεῖδεται καὶ ἡ πέμπτη ἢ τελευταία ἀπόδειξις τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς· διότι, κατὰ τὸν Πλάτωνα, ἡ ψυχὴ οὐσα ἢ αἰτία τῆς ζωῆς ἢ αὐτὴ ἡ ζωὴ, καὶ ἀποκλείουσα τὸ ἐναντίον τῆς, τὸν θάνατον, διαμένει ἀθάνατος καὶ αἰδιος· διότι

καθὲ ἐνυπόστατος ζωτικὴ ἀρχὴ, φέρουσα μεθ' ἑαυτῆς τὰ προσόντα τῆς ἰδέας, τὸ αἰώνιον καὶ τὸ ἀνώλεθρον, «μηδὲ δυνάμενη νὰ τὰ ἀπολέσῃ κατὰ τὴν αἰσθητικὴν αὐτῆς ἐμφάνειαν καὶ μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ σώματος, ἀναγκασίως διατηρεῖ αὐτὰ, ἀνλαμβάνουσα τὴν καθαρωτέραν καὶ ὑψηλοτέραν φύσιν τῆς, ἐκτὸς τῆς διακρίσεως ἐκείνης ἣτις πηγάζει ἐκ τῆς ἠθικῆς διαγωγῆς, ἣν ἐτήρησε κατὰ τὸ σῆμα τὸ ἐπιγείου τούτου βίου.

Τοιοῦτον λοιπὸν εἶναι τὸ κερφάλιον τῶν ἐπιστημονικῶν μέσων καὶ τῶν μεταφυσικῶν ἀποδείξεων, δι' ὧν ὁ Πλατωνικὸς Σωκράτης κατέβαλε πᾶσαν διανοητικὴν προσπάθειαν ὥπως ἐνισχύσῃ τὰς ἐν ἀρχῇ τοῦ παρόντος διαλόγου ὑπ' αὐτοῦ ἐκφρασθείσας ἐνδομύχους ἐλπίδας καὶ στεῖρὰς πεποιθήσεις περὶ τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς· ἀλλ' ἂν ἡ ψυχὴ μεταβαινῇ εἰς ἄλλον κόσμον διατηροῦσα καὶ εἰς τὸ μετὰ ταῦτα τὴν ἐνεστώσαν συνείδησιν τῆς ἰδίας αὐτῆς προσωπικότητος, ἂν λαμβάνῃ τὰς ἀμοιβὰς τῶν ἀγαθῶν ἢ τὰ ἀντίποινα τῶν κακῶν πράξεων, ἂν ὑπάρχουσιν ἐκεῖ πολλὰί μοναὶ ἑτοιμαὶ πρὸς ἐνδιαίτησιν μιᾶς ἐκάστης ἀναλόγως τῆς ἀξίας τῆς, πάντα ταῦτα καὶ ἄλλα τοιαῦτα εἰσι μυστηριώδη προβλήματα ὑπερβάλλοντα τὰς δυνάμεις τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας καὶ ἀνήκοντα εἰς ἄλλην σφαῖραν, εἰς τὴν τῆς πίστεως καὶ τῆς προκισθηματικῆς ἐμπνεύσεως. Ὅθεν καὶ ὁ Πλάτων ἱκανοποιήσας τὸν καθαρὸν λόγον διὰ τῆς αὐστηρᾶς διαλεκτικῆς, συγκαταβαίνει ἤδη ὅπως θέλῃ καὶ τὴν φαντασίαν καὶ τὸ αἶσθημα διὰ τῆς ποιητικῆς περιγραφῆς τοῦ ἀντικειμένου τῶν καθολικῶν προσδοκιῶν τῆς ἀνθρωπότητος, παριστάνων διὰ μυθικῶν εἰκόνων τὰ ἀπόκρυφα τῆς μελλούσης ζωῆς, ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὐς οὐκ ἤκουσε· διότι ὁ Πλάτων ὁσάκις πραγματεύεται περὶ ζητημάτων, ἐν οἷς δὲν ἐμφιλοχωρεῖ ἡ σκέψις καὶ ὁ συλλογισμὸς, ἀλλὰ κατὰ μέγα μέρος ἡ ἐποπτεία καὶ ἅμερος ἐπιβολή, ποιεῖται χρῆσιν μύθων καὶ δημῶδων παραδόσεων, τροπολογῶν μόνον αὐτὰς καὶ διαπλάττων ἐπὶ τὸ φιλοσοφικώτερον. Ὅθεν καὶ ἐν τῇ προκειμένη περιπτώσει προτιθέμενος ἵνα διαλάβῃ περὶ τῆς μετὰ θάνατον καταστάσεως τῆς ψυχῆς, προσφεύγει εἰς μυθικὴν διήγησιν διαιρουμένην εἰς τρία μέρη, πρῶτον εἰς τὴν τῶν ψυχῶν ἐκδίκασιν μετὰ θάνατον (σ. 107 B.—108 C.) δεύτερον εἰς τὰς διαφοροὺς αὐτῶν οἰκήσεις (μέχρι σ. 113. Δ.) καὶ τρίτον εἰς τὰς ἀντιθέτους καταστάσεις τῶν ἐναρέτων καὶ φαύλων (μέχρι 115 A.)

Ὅ,τι δὲ οὐσιωδὲς καὶ θετικὸν διοράται ὑπὸ τοῦτο τὸ συμβολικὸν περιέλιγμα εἶναι ἡ παρὰ πᾶσαν τὴν Πλατωνικὴν φιλοσοφίαν ἐπικρατοῦσα ὑψηλὴ ἔννοια τῆς ἠθικότητος, εἶναι ἡ σύντονος ἐμβρίθεια μεθ' ἧς ὁ Πλάτων ἀγωνίζεται οὐ μόνον ἐνταῦθα ἀλλὰ καὶ

(1) Παρμεν. σελ. 132.

(2) Φαιδ. 74, 6.

(3) Παρμεν. 132, 4.

(4) Φαιδ. 100. Δ. Ὅτι οὐκ ἔλλοι τι ποιεῖ αὐτὸ καλὸν ἢ ἡ ἐκείνου τοῦ καλοῦ εἴτε παρουσία εἴτε κοινωνία, εἴτε ἐπη δεῖ καὶ ὅπως προσαγορευομένη. Οὐ γὰρ ἐστὶ τοῦτο διίσχυρίζεσθαι, ἀλλ' ὅτι τῷ καλῷ πάντα τὰ καλὰ γίνονται καλὰ.

ἀλλαχοῦ (Φαίδρ. καὶ Γοργ.) ὅπως καταδείξῃ τὴν σύνδεσιν τοῦ ἐνεστώτος βίου πρὸς τὸν μέλλοντα, τὴν μετὰ θάνατον εἰς ἕκαστον ἄνθρωπον ἐπικειμένην δικαίαν κρίσιν τῶν πράξεων του καὶ τὴν ἐντεῦθεν πρæπομένην ἀμοιβὴν ἢ κόλασιν. «Τοῦτο, λέγει, (Γοργ. 525) συμβαίνει εἰς τὸν τιμωρούμενον, ὅστις ὑπὸ τινος ἄλλου δικαίως τιμωρεῖται ὅτι ἢ αὐτὸς ἐπανορθοῦται ἢ εἰς τοὺς ἄλλους χρησιμεύει ὡς παράδειγμα, ἵνα οἱ ἄλλοι βλέποντες αὐτὸν πάσχοντα, ὑπὸ τοῦ φόβου ἐπανορθῶνται. Ὅσοι δὲ λαμβάνωσι τὸ εὐτύχημα νὰ τιμωρῶνται ὑπὸ τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνθρώπων εἶναι οἱ διαπράξαντες ἰσχυρὰ ἁμαρτήματα (οἱ ἂν ἰσχυρὰ ἁμάρτωσιν). Λαμβάνουσι δὲ τὸ εὐτύχημα τοῦτο διὰ τῆς λύπης καὶ τοῦ πόνου εἰς τοῦτον καὶ τὸν ἄλλον κόσμον, διότι κατ' ἄλλον τρόπον δὲν εἶναι δυνατόν ν' ἀπαλλαγῇ τις τῆς ἀδικίας. Ὅσοι ὅμως ἥμαρτον ἀνίατα, ἐκ τούτων λαμβάνονται τὰ παραδείγματα, αὐτοὶ ὅμως οὐδεμίαν ἀρῶνται ἐκ τούτων ὠφέλειαν διότι εἶναι ἀνίατοι· οἱ ἄλλοι ὅμως ὠφελοῦνται βλέποντες ὅτι οὗτοι διὰ τὰ ἁμαρτήματά των ὑπομένουσιν αἰωνίως τὰ δεινότερα καὶ φοβερότερα κακά, παριστανόμενοι ὡς παραδείγματα ἐκεῖ εἰς τὸν ἄδην.»

Καί τοι δὲ ὁ μῦθος οὗτος συνάδει πρὸς τὸ κύριον ἐμπεριεχόμενον τοῦ προλαβόντος, διαφέρει ὅμως ὡς πρὸς τινὰ ἐξωτερικὰ γνωρίσματα. Οὕτω π. χ. ἐνῷ ἐκεῖ ἅπαντες οἱ μὴ φιλόσοφοι συγκατατάσσονται μετὰ τῶν φαύλων, ἐνταῦθα ἀπεναντίας οἱ ὁσίως βιώσαντες οἰκίζονται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς, ἐνθὰ τὰ πάντα εἰσὶ περικαλλέστερα καὶ θεϊότερα· οἱ δὲ φιλόσοφοι ὡς ἐν πρὸθῳ ἐν τέλει τοῦ μύθου μνημονεύονται ὡς μεταβαίνοντες εἰς οἰκήσεις ἐτι λαμπροτέρας τούτων, ὧν ἡ καλλονὴ ὑπερβάλλει πᾶσαν περιγραφὴν καὶ ἐξιστόρησιν. Διὰ τῶν τοιούτων δὲ οἰκήσεων ὑπαινίσσεται τοὺς ἀστέρας τοὺς ἐτι ἀνώτερον τῆς γῆς ὑπερκειμένους, οἵτινες ἐν τῷ Φαίδρῳ προσδιωρίσθησαν διὰ τὴν ἐτι θειοτέραν κατάστασιν τῶν προὑπαρχουσῶν ψυχῶν. Ἰνα δὲ προσεγγίσῃ καὶ τὰς ἄλλας τὰς ὁσίως διελθούσας τὸν βίον εἰς τὴν κατάστασιν ταύτην, ὑποθέτει ὅτι ἡ ἐπιφάνεια τῆς γῆς προέχει εἰς τὸν αἰθέρα, ὅστις περικλοῖ καὶ τοὺς ἀστέρας κατὰ τὴν Πλατωνικὴν θεωρίαν ἀντὶ τοῦ περιρρέοντος ἡμᾶς ἀτμοσφαιρικοῦ αἵρος.

Καθόλου δὲ ὅτι εἰς τὴν μυθικὴν ταύτην περιγραφὴν ἀναμιγνύεται τὸ σπουδαῖον μετὰ τοῦ ἀστείου, τὸ ἀληθὲς μετὰ τοῦ ψευδοῦς, καὶ ὅτι καὶ αὐτὰ τὰ μετὰ σπουδαιότητος ἐκφερόμενα ἔχονται μόνον ἀπλῆς πιθανότητος, τοῦτο ἐπανειλημμένως ὁ Πλάτων διαβεβαιοῖ, ὥστε οἱ ἐπικρίνοντες αὐτὸν ὡς δεισιδαίμονα ἂν κατενόουν τὸν τρόπον τῆς χρήσεως καὶ τὸν σκοπὸν τῶν Πλατωνικῶν μύθων, ἴσως δὲν θὰ αὐτοσχεδιάζον κατ' αὐτοῦ μετὰ πολλῆς τῆς ἰταμότητος.

Πρὸς συμπλήρωσιν δὲ τῆς παρούσης Πλατωνικῆς μελέτης ἐν τι μόνον εἰσέτι ὑπολείπεται χρῆζον ἐρμηνείας καὶ διςκαφήσεως. Ὅτι μὲν ὁ Πλάτων προεπηγγελίσατο τὴν τῆς ψυχῆς ἀθανασίαν οὐχὶ κατὰ τοὺς πικροεὐεστὰς καὶ τοὺς ὑλόφρονας, ἀλλὰ κατὰ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ χριστιανισμοῦ, ἥτοι τὴν ἀθανασίαν τοῦ προσώπου, τοῦ ἐγώ, εἰς ὃ ἐπιφυλάττεται ἀνταπόδοσις τῶν ἀγαθῶν ἢ τῶν κακῶν του πράξεων, τοῦτο σαφῶς ἐκ τῶν προεκτεθέντων ἀποδείκνυται. Ἀλλ' ἐὰν ἡ Πλατωνικὴ αὕτη θεωρία ἀντιστοιχῇ καὶ κατὰ πάντα πρὸς τὸ περὶ ἀθανασίας χριστιανικὸν δόγμα, τοῦτο πρόκειται νὰ ἐξακριβώσωμεν. Ὁ χριστιανισμὸς διδάσκει τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς μετὰ τῆς ἐξαναστάσεως τοῦ σώματος, ἐπομένως δὲ τὴν πλήρη παλινόρθωσιν τοῦ ὅλου ἀνθρώπου, ἥτις συνέχεται καὶ αὐτὴ πρὸς τὴν τῆς κτίσεως. «Τῇ γὰρ ματαιότητι, λέγει ὁ Ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν, ἢ κτίσις ὑπετάγη, οὐχ ἐκοῦσα, ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάσσοντα, ἐπ' ἐλπίδι ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ. Οἶδαμεν γὰρ ὅτι πᾶσα ἡ κτίσις συστενάζει καὶ συνωδίνει ἄχρι τοῦ νῦν. Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ τὴν ἀπαρχὴν τοῦ πνεύματος ἔχοντες, καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς στενάζομεν, υἱοθεσίαν ἀπεκδεχόμενοι τῇ ἀπολύτρωσιν τοῦ σώματος ἡμῶν.» (Κεφ. Β'. πρὸς Ῥώμ.) Ἀλλ' ὁ Πλάτων βεβαίως στερούμενος τοῦ φωτὸς τῆς θείας ἀποκαλύψεως ἔχει μὲν τὸ προαίσθημα οὐχὶ δὲ καὶ τὴν διαυγῆ συνείδησιν, ὅτι ἡ ἀληθὴς ἀθανασία συνίσταται εἰς τὴν ἐκ δευτέρου ἐνωσιν τῆς ψυχῆς μετὰ τοῦ σώματος. Ὅθεν καὶ ἀμφιταλαντεύεται μεταξὺ ἀντιθέτων λογισμῶν, μεταξὺ ἀντιθέτων τάσεων, τῆς μὲν ἀσκητικῆς, τῆς δὲ αἰσθηματικῆς· διότι ἀφ' ἐνὸς μὲν θεωρῶν τὴν ἰδέαν ὡς ἀντίθετον πρὸς τὴν αἰσθητικὴν πραγματικότητα, τὴν ψυχὴν πρὸς τὸ σῶμα, ἀνευρίσκει τὸν προσορισμὸν τοῦ φιλοσόφου εἰς τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ πνεύματος ἀπὸ τῆς γήϊνης ὑπάρξεως, εἰς τὴν ἐποπτείαν τοῦ ἀπολύτου ὄντος, ἀφ' ἐτέρου δὲ ἐκλαμβάνων τὴν αἰσθητικὴν ἐμφάνειαν, τὸν ὁρατὸν κόσμον ὡς ἀποκάλυψιν τοῦ θεοῦ, ἐκλαμβάνει τὸ αἰσθητὸν ὡς ἐκτύπωμα ἢ ὁμοίωμα τῆς ἰδέας, ἐπομένως δὲ καὶ τὸ σωματικὸν κάλλος ὡς ἀντικείμενον ἄξιον ἐνθέου ἔρωτος, (ὡς εἶδομεν ἐν τῷ Συμποσίῳ) ἢ τὴν ἡδονὴν μετὰ τῆς φρονήσεως ὡς ἀπαρξίτητον στοιχεῖον τοῦ ἀκροτάτου ἀγαθοῦ τῆς τελείας εὐδαιμονίας (Φιλ. β.). Πρεσβεύει λοιπὸν τὸ ἔυλον τῆς ψυχῆς ὡς τὸ ἐχέγγυον τῆς ἀθανασίας καὶ τὸν θάνατον ὡς τὸν χωρισμὸν τοῦ πνεύματος ἀπὸ τοῦ σώματος, ἀλλὰ συνάμα διὰ τῆς εἰκότος τοῦ ὕψαντος, ἣν χρῆται ὁ Κέβης καὶ παραδέχεται ὁ Σωκράτης, ὑπονοεῖ ὅτι οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ ἐξυφαίνει τὸ σῶμα τῆς, ὅθεν εἰκάζεται ὅτι κατὰ τὴν μέλλουσιν ἔλ-

λαμφίν τις ἔχει νὰ ἐξυφάνῃ σῶμα ἀνάλογον. Πρὸς δὲ, ἀποκαλεῖ τὴν ψυχὴν, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς τελευταίας ἀποδείξεως, ζωτικὴν ἀρχὴν, σωματοποιὸν δύναμιν, ἐπομένως δὲ ὑπεμφαίνει ὅτι καὶ ἐν τῷ ἄλλῳ κόσμῳ καθὼ τοιαύτη δὲν δύναται νὰ ᾔῃ πάντῃ ἀσώματος. Ἐντεῦθεν ἄρα ἐξηγεῖται ἡ ἀνωτέρω παρατηρηθεῖσα ἀντίφασις ὅτι ὁ φιλόσοφος ὀφείλει νὰ ἐπισπεύδῃ τὴν ἀπολύτρωσιν ἀπὸ τοῦ σώματος, καὶ ὅμως εἶναι ἀθέμιτον ν' ἀφαιρέσῃ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ὕλικὴν ὑπαρξίν, ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται διατί ὁ Πλάτων παραδέχεται εἰ καὶ μετὰ τινος περιορισμοῦ τὴν περὶ μετενσωματώσεως Πυθαγόρειον διδασκαλίαν, ἐφ' ὅσον αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην ὅπως ἀπονείμῃ τὴν ἀθανασίαν εἰς τὸ σύνολον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Ἐντεῦθεν δὲ τέλος πάντων ἐξηγεῖται διατί ὁ Πλάτων ἀποφάνεται ὅτι ὁ ἐν ἀπορρήτοις λεγόμενος λόγος περὶ τοῦ σώματος, καθὼ δεσμιωτηρίου τῆς ψυχῆς, εἶναι σκοτεινὸς καὶ δύσκολος. Ἐπειδὴ δὲ ἡ μέλλουσα τῆς ψυχῆς ἀποκατάστασις κυρίως δὲν εἶναι ἄλλο τι εἰμὴ ἠθικὴ τις τελειοποιήσις ἥτις συνίσταται, κατὰ τὴν ἀσαφῆ καὶ ἀόριστον δοξασίαν τοῦ Πλάτωνος, εἰς τινὰ κάθαρσιν καὶ ἑλλαμψίν τῆς τε ψυχῆς τοῦ καὶ τοῦ σώματος, συνεπτυγμένως ἔπεται ὅτι πρὸς ταύτην ἀντιστοιχεῖ καὶ τις ὑψηλοτέρα καὶ καθαρωτέρα κατάστασις τῆς φύσεως· διότι ἐὰν ἀφ' ἐνὸς μὲν ἡ κτίσις μέλλῃ νὰ ᾔῃ ἡ πραγματώσις τῆς θείας ἰδέας, ἀφ' ἑτέρου ὅμως ἐν τῇ παρούσῃ αὐτῆς κατὰστάσει ἔγκειται ὁ θάνατος, τὸ ἀντίθετον τῆς ἰδέας, ἀλλέως ὁ νοῦς δὲν δύναται νὰ λύσῃ τὴν σύγκρουσιν ταύτην εἰμὴ ὑποθέτων γῆν καὶ νῆν καὶ οὐρανὸν καὶ νῆν, ἥτοι τὴν ἀναπλήρωσιν τῆς παρούσης κτίσεως δι' ἄλλης προσδοκωμένης καθαρωτέρας καὶ ἐντελεστεράς.

Τοιοῦτον λοιπὸν εἶναι τὸ ἐμπεριεχόμενον τοῦ Φαίδωνος, ὅπερ ὑψιπέτης νοῦς τῆς ἀρχαιότητος ἐκληροδότησεν ὡς ἐς αἰὲς κτῆμα εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεάς, διαγράψας τὰ ὅρια πέραν τῶν ὁποίων δὲν δύναται νὰ προχωρήσῃ ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια, ἐνεργοῦσα καθ' ἑαυτὴν ἄνευ τῆς συνδρομῆς ὑπερτέρας τινὸς δυνάμεως. Ἐὰν δὲ ἡμεῖς οἱ νῦν ζῶντες ὑπὸ τὴν εὐμενῆ ἐπὶρροίαν ἄλλου πολλῷ ὑπερτέρου θρησκευματος ὑπερέβημεν τὰ διαγραφέντα ταῦτα ὅρια, ἐὰν ἡμεῖς, ἐκτὸς τῆς φιλοσοφικῆς πληροφορίας, ἐκτὸς τῆς διὰ τοῦ λόγου ἀποδείξεως, προσαπεκθήσαμεν καὶ ἄλλην θετικωτέραν βεβαιότητα περὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς, τοῦτο εἶναι ἀποτέλεσμα οὐχὶ τῶν ἀνθρωπίνων γνώσεων, ἀλλ' αὐτῆς τῆς θείας χάριτος, στηριξάσης τὴν ἡμετέραν ἐνέργειαν διὰ τῆς τῶν εὐαγγελικῶν ἀληθειῶν ἀποκαλύψεως καὶ διὰ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ ἐν ἡμῖν οἰκοῦντος ζωοποιῦ πνεύματος.

Ἐὰν δὲ τέλος πάντων προταθῇ καὶ τὸ ζήτημα τίς ἡ σχέσις τοῦ Διαλόγου τούτου πρὸς τὸ Συμπόσιον, περὶ οὗ διεπραγματεύθημεν ἐν τῇ προλαβούσῃ

ἡμῶν μελέτῃ, ἀπαντῶμεν ὅτι ἐὰν ἡ ἀθανασία ἀποτελῇ τὴν οὐσίαν καὶ τὴν φύσιν τῆς ψυχῆς, ἐὰν ἡ ἀθανασία ᾔῃ ἀναγκαία ἀπόρροια τῆς αἰωνίου ζωτικῆς τῆς δυνάμεως, δὲν ἀρκεῖ μόνον νὰ χρονολογηται ἀρχομένη ἀφ' ἧς στιγμῆς ἡ ψυχὴ ἀπαλλάττεται τοῦ σώματος μεταβαίνουσα εἰς τὸν ἄλλον κόσμον, ἀλλ' ἀνάγκη νὰ ἐκδηλοῦται καὶ νὰ ἐξωτερικεύηται καὶ κατὰ τὴν ἐνταῦθα διαμονὴν τῆς καὶ κατὰ τὴν ἐν τῷ αἰσθητικῷ τούτῳ κόσμῳ ὑπαρξίν τῆς, ἀθανατιζομένης καὶ αὐτῆς τῆς κυρίως θνητῆς καὶ σωματικῆς τοῦ ἀνθρώπου φύσεως. Καὶ τῶντι ἡ γῆνη αὕτη ἀθανασία, ἡ ἀθανασία αὕτη τοῦ θνητοῦ, ἀποτελουμένη διὰ τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς γενέσεως, εἶναι τὸ καθ' αὐτὸ ἀντικείμενον τοῦ Συμποσίου.

Ἀλλ' εἴνα ἡ ἀρτία καὶ ὀλοτελής, ἀνάγκη νὰ ᾔῃ ἀπειρος, οὐ μόνον ἀτελεύτητος ἀλλὰ καὶ ἀναρχος πληροῦσα ἐκτὸς τοῦ ἐνεστώτος καὶ τοῦ μέλλοντος καὶ αὐτὸ τὸ παρελθόν, ἡ ἐν ἄλλοις ῥήμασιν ἀνάγκη ἡ ψυχὴ νὰ προϋπάρχῃ καὶ πρὸ τῆς σωματικῆς ἐμφανείας τῆς· αὕτη δὲ εἶναι ἡ κυρία τοῦ Φαίδωνος ὑπόθεσις. Ὅθεν οἱ τρεῖς οὗτοι Πλατωνικοὶ Διάλογοι, τὸ Συμπόσιον, ὁ Φαίδων, καὶ ὁ Φαῖδρος, συναπαρτίζουσι τριλογίαν τινὰ, κοινὸν μὲν ἀντικείμενον ἔχοντες τὴν περὶ ψυχῆς θεωρίαν, ἀπ' ἀλλήλων δὲ διακρινόμενοι καθ' ὅσον ἐν μὲν τῷ πρώτῳ κυρίως ἐξετάζεται ἡ ἐν τῷ ὁρατῷ τούτῳ κόσμῳ τῆς ψυχῆς ὑπαρξίς, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ ἡ μετὰ θάνατον, καὶ ἐν τῷ τρίτῳ, περὶ οὗ προσεχῶς ἐπασχοληθησόμεθα, ἡ προϋπαρξίς αὐτῆς ἥτοι ἡ πρὸ τῆς εἰς τὸν ἐγκόσμιον τοῦτον βίον εἰσελεύσεως ἀρχέγονος αὐτῆς κατάστασις (1).

Ἐν Κεφαλληνίᾳ κατὰ Φεβρουάριον 1867.

Η ΓΕΝΕΣΙΣ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

ΚΑΤΑ ΤΟΝ

ΣΛΑΙΣ ΛΕΒΕΝΦΕΛΔ

(Schleifs von Löwenfeld.)

Πᾶς γλῶσσος ἔχει ἐν τῷ παράγοντι αὐτὸν ἐργάνῳ τὴν χρησιμότητά του καὶ τὴν φυσικὴν καὶ ἀληθῆ αὐτοῦ ἀξίαν.
(S. Grimm.)

Ἡ γλῶσσα, ὅπως αὕτη πρὸ ἀμνημονεύτων αἰώνων ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ὁμιλεῖτο, εἶναι τέχνη τις ὑπὸ τῶν γονέων τοῖς τέκνοις διδασκομένη· ὅταν λ. χ. ἡ μήτηρ παρουσιάζουσα πρὸς τὸν παῖδα τὸν πατέρα, καὶ δεικνύσα αὐτὸν διὰ τῆς χειρὸς προφέρῃ τὴν λέξιν « πατὴρ » πατὴρ καλεῖ τοῦτον καὶ ὁ παῖς ὅταν

(1) Ἐν τῇ μελέτῃ ταύτῃ ὡς κυριώτερον βοήθημα ἐλήφθη τὸ σύγγραμμα τοῦ Dr. Franz Susenhiel ἐπιγραφόμενον Die Genetische Entwicklung der Platonischen philosophie.